

The Journal of Academic Social Science Studies



International Journal of Social Science

Volume 6 Issue 3, p. 263-284, March 2013

YÖNETİCİLERDE BOYUN EĞİCİ DAVRANIŞLARIN KÖKENLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A RESEARCH ON THE ORIGINS OF SUBMISSIVE ACTS OF MANAGERS

Yrd. Doç. Dr. Hakan KARA

Dumlupınar Üniversitesi Kütahya Sosyal Bilimler MYO, Yönetim ve Organizasyon

Doç.Dr. Nevin UZGÖREN

Dumlupınar Üniversitesi Kütahya İİBF İşletme, Sayısal Yöntemler

Doç. Dr. Ergin UZGÖREN

Dumlupınar Üniversitesi Kütahya İİBF İktisat, İktisat Teorisi

Abstract

It is common that human beings make a selection from among four individual fundamental acts as submissive, aggressive, directive, and bold in their reactions. Among these acts, submission is defined as the combination of personality characteristics that surface in the forms of being meticulous in not hurting the feelings of others, trying to satisfy everyone, having a tendency to benevolence, being an over-giver, inability to say "no", having a tendency to say "yes" to everything involuntarily, experiencing difficulty in expressing aversion and anger, having a need for continuous approval of others, inability to defend their opinions and rights, etc.

This study was carried out to establish some factors believed to exist in the origins of submissive acts of managers. Considering such factors could be quite broad in scope, the study was designed on socio-demographic characteristics and violence. Data needed in determining the factors were obtained through a questionnaire method implemented on the students who are considered to become managers following graduation from the Faculty of Economics and Administrative Sciences and Kutahya Social Sciences Vocational School of Higher

Education at Dumlupınar University. The questionnaire was comprised of questions thought to be effective on the tendency to submissive acts and of articles concerning Submissive Acts Scale. The obtained data were applied t test, variance analysis, and Kruskal-Wallis tests. It was established that, despite the experienced physical or verbal violence, socio-economic factors had more influence on the formation of submissive acts. Gender, settlement locations, education levels of parents, their income, social circle they belong, and differences between genders were found to be statistically significant in the formation of submissive acts. However, the school being attended, whether parents are currently employed, and factors of the coupling of parents did not demonstrate a statistically significant difference in the formation of submissive acts.

Key Words: Submissive acts, socio-demographic characteristics, physical-verbal violence

Öz

İnsanların boyun eğme, saldırgan, insanları yönlendirici ve atılgan olmak üzere dört farklı temel davranıştan birini seçerek tepkide buldukları bilinmektedir. Bu davranışlardan birisi olan boyun eğme başkalarını kırmamaya incitmemeye özen gösterme, herkesi tatmin etmeye çalışma, iyilikseverliğe eğilimli olma, aşırı verici, “hayır” diyememe, istemeyerek de olsa “evet” demeye eğilimli, hoşlanmadığı durumları ifade etmekte zorlanma, öfkelerini göstermekte zorluk çekme, sürekli onaylanma gereksinimi duyma, düşüncelerini ve haklarını savunamama vb. davranışlarla ortaya çıkan kişilik özellikleri kümesi olarak tanımlanmaktadır.

Bu çalışma yöneticilerde boyun eğici davranışların kökeninde bulunabileceği düşünülen bazı faktörleri belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu faktörlerin son derece geniş olabileceği düşünüldüğünde, araştırma sosyo-demografik özellikler ve şiddet üzerine tasarlanmıştır. Faktörlerin belirlenmesinde gereksinim duyulan veriler, mezun olduktan sonra, yönetici olacağı düşünülen Dumlupınar Üniversitesi’nde eğitim-öğretim gören İİBF ve KSBMYO öğrencilerinden anket yöntemi ile elde edilmiştir. Anket formu boyun eğici davranış eğilimi üzerinde etkili olabileceği düşünülen sorulardan ve Boyun Eğici Davranışlar Ölçeğine yönelik maddelerden oluşmaktadır. Elde olunan verilere t testi, varyans analizi ve Kruskal-Wallis testleri uygulanmıştır. Görülen fiziksel veya sözel şiddete karşın, sosyo-demografik faktörlerin boyun eğici davranışların oluşmasında daha fazla etkili olduğu görülmüştür. Cinsiyet, yerleşim yerleri, anne-babanın eğitimi, gelirleri, deneklerin üyesi oldukları arkadaş grupları ve cinsiyetler arasındaki farklılık boyun eğici davranışların oluşmasında istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ancak öğrenim görülen okul, baba-annenin çalışıp çalışmaması ve anne-baba birliktelik faktörleri boyun eğici davranışın oluşmasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Boyun eğici davranışlar, sosyo-demografik özellikler, fiziksel-sözel şiddet

I-GİRİŞ

Yöneticilerin bilgili, araştıran, sorgulayan, küreselleşme ile birlikte oluşan yeni örgütsel ve yönetsel teknikleri uygulayan, etkin ve verimli kararlar ile örgütünü amaca vardırarak, bir davranış içinde bulunması beklenen bir durumdur. Bu görevlerin gözlemlenebilen, ölçülebilen ve denetlenebilen özellikleri bulunmaktadır. Ancak bu görevlerinin başarısı, daha önce etkisi altında kaldıkları birçok koşulun etkisiyle gelişen davranışların sonucuna bağlıdır. Her yöneticinin daha önce içinde bulunduğu koşulların benzersizliği, benimseyecekleri davranışlarını da farklılaştırabilecektir. Bu durum her yöneticinin aynı davranışı sergilemeyeceği anlamına da gelebilmektedir. Yöneticilerden beklenen, kişilik eksenli örnek oluşturabilecek davranışlar sergilemesidir. Oysaki davranışlar kolay kolay şekillenmemektedir. Önceden yönlendirilemeyen olumlu veya olumsuz birçok etken, övgü veya yerme ile sonuçlanabilecek davranış örüntülerinin belirginleşmesinde etkilidir. Bir davranış örüntüsü olarak boyun eğcilik itaat veya saygı ile karıştırılmadan tanımlanabilirse, onu uygulayanlar ve izleyenler tarafından da benimsenemeyecek bir durum olduğu görülebilecektir. Boyun eğici davranışın kökeninde de, diğer davranış örüntülerinde - saldırgan, yönlendirici, atılgan- olduğu gibi birçok etken bulunabilmektedir. Bu etkenlerin içerisinde ailenin sosyo-demografik özellikleri; aile içerisinde yaşanan veya karşı karşıya kalınan fiziksel ve sözel şiddeti göstermek olanaklıdır.

II-BOYUN EĞİCİ DAVRANIŞLAR ÜZERİNE AÇIKLAMALAR

A-Tanımlama

İnsanlar toplum ve örgüt içerisinde çeşitli davranış biçimlerine sahiptir. Bu sahiplik, insanların kendilerini nasıl görmek istediklerini belirlemelerinden öte, kendileri hakkında bir öz değerlendirme yapmalarına neden olabilecek karmaşık özelliklere sahip, tepkisel ve/veya savunmacı sonuçları olan, bir davranışsal örüntü sürecini ifade etmektedir. Bir görüş (Kızıldere, 2002) davranışların sonuçlarını, bazı bireylerin sorunlar karşısında kendine güvenen olumlu bir davranış biçimi geliştirmesine karşın, bazılarının kendilerini çevrenin baskıları karşısında, birbiriyle çatışma halindeki güçleri yönetme gücünden yoksun kişiler olarak görmesi olarak açıklamıştır. Güven ve yoksunluk sonuçları bireysel algılamalarda iki ucu temsil edebilecek farklı davranış örüntüleri gibi gözükabilir. Ancak insan doğasının karmaşıklığının anlamlı kılabilmede, bu iki davranış örüntüsü son derece yetersizdir. İnsanlar sadece sorunların çözümü karşısında belirli ve kısıtlanmış tepkiler vermezler. Örgütsel bir canlı olmanın bir gereği veya sonucu olarak çevresini sürekli anlamlandırmak zorundadırlar. İnsan anlamlandırdığı her bir sonuç için, benzer koşullarda sonradan geliştirebileceği ve kullanabileceği farklı davranış örüntüleri geliştirebilir.

İnsanların boyun eğme, saldırgan, insanları yönlendirici ve atılgan olmak üzere dört farklı temel davranıştan birini seçerek tepkide buldukları bilinmektedir (Bavlı, 2009; Kırımlıoğlu, 2008). Bu davranışlardan birisi olan boyun eğme başkalarını

kırmamaya incitmemeye özen gösterme, herkesi tatmin etmeye çalışma, iyilikseverliğe eğilimli olma, aşırı verici, “hayır” diyememe, istemeyerek de olsa “evet” demeye eğilimli, hoşlanmadığı durumları ifade etmekte zorlanma, öfkelerini göstermekte zorluk çekme, sürekli onaylanma gereksinimi duyma, düşüncelerini ve haklarını savunamama vb. davranışlarla ortaya çıkan kişilik özellikleri kümesi olarak tanımlanmaktadır (Atli ve diğ., 2010; Torun ve diğ., 2012). Bir araştırma (Hamurcu ve Sargın, 2011) boyun eğici davranışı herkesi tatmin etmeye çalışan, iyilikseverliğe fazla önem veren, kendi isteklerini geri plana atıp, hayır diyemeyen, duygularını, özellikle de olumsuz kırıcı duyguları ifade etmekte zorlanan bir kişilik yapısı ve otoriter bir kişi tarafından buyruklara uyma olarak açıklamıştır. Benzer diğer bir araştırma (Peker ve diğ., 2012) boyun eğmeyi otoritenin koyduğu kurallara ve verdiği buyruklara uygun hareket etmeyi ve psikolojik olarak da bireyin düşüncelerini, kanılarını veya değer yargılarını baskın olan otoritenin istediği yönde değiştirmesi veya değiştirmek zorunda kalması olarak ifade etmektedir. Bu konuda yapılan diğer bir araştırmada (Kabasakal, 2007) boyun eğcilik teslim olmak, önce direnirken zor karşısında gücü kabullenme veya karşı koyan birini boyun eğmek zorunda bırakmak, teslim olmaya zorlamak olarak kabul görmüştür. Diğer bir araştırma (Türkçapar ve Işık, 2000) ise boyun eğici davranışı, “bireyselleşme yokluğu” ile özdeşleştirmiştir.

Boyun eğici davranışların bir kişilik türü olarak da değerlendirilmesi olanaklı olabilir. Şöyle ki, Beck iki kişilik türü tanımlamıştır. Bunlar otonomi ve sosyotropidir. Otonom özellikler gösteren insanlar bağımsızlığa ve başarıya önem veren bireylerdir. Sosyotropi özellikleri gösterenler ise sosyal bağların zayıflaması, ilişkilerin sonlanması ve reddedilme gibi durumlara aşırı duyarlı olan bireylerdir. Boyun eğici davranış özellikleri gösterenlerin sosyotropi kişilik türü kapsamında değerlendirmek (Hamurcu ve Sargın, 2011) olanaklı olabilir. Bireylerarası reddedilme duyarlılığının doğasında, insanın olumsuz değerlendirmeleri kadar, bireylerarası durumlarda boyun eğici davranışlarının da oldukça önemli bir role sahip olduğu söylenilebilir (Erözkan, 2007).

Bilindiği gibi insanın belirgin gereksinimlerinden birisi de, bir örgüte üye olmaktır. İnsanlar üyeliklerini veya orunlarını koruyabilmek için farklı davranışlar sergiler. Boyun eğiciliğe sahip olmanın birer göstergesi sayılabilecek bu davranışlar içerisinde düşüncelere katılma, aynı düşünceyi açıklama, gülümseme, kabul anlamına gelen baş sallamayı örnek olarak vermek olanaklıdır. Sayılan bu göstergeler insanın isteği dışında gerçekleşen, denetlenemeyen, savunmacı bir hareket olarak tetiklenilmiş sonuçlardır (Yörük ve Dünder, 2011).

Her bir etkinin sonuç doğurması, beklenilebilecek bir durum olarak görülebilir. Söz gelimi endişelenme, reddedilme korkusu ile düşünülen şeyi söylemekten kaçınma, diğer insanların duygularından emin olamama, diğerleri tarafından anlaşılama (Erözkan, 2007), başkalarını memnun etme zorunluluğu, onaylanmama korkusu, başarısız olma, saygınlığını yitirme, zayıf görülme vb. duygu, davranış ve yargılar gelişebilir (Tekin ve Filiz, 2008). Öte yandan insan genelde başkalarının sevmesi ve kabullenmesi için “onlar nasıl olmamı isterlerse, ben de öyle olmalıyım” gibi yanlış

yargılara da kapılabilir (Atli ve diğ., 2010). Sıralanmaya çalışılan ve benzeri diğer tüm sonuçlar ancak boyun eğici davranışlara yönelten bir “yetersizlik korkusu” ile açıklanabilir (Tekin ve Filiz, 2008). Diğer bir deyişle boyun eğici davranışa, bireyin başkalarının önünde kendini daha iyi gösterme konusundaki özgül kaygısından çok, kusurunun görülmesi korkusu veya rahatsızlıktan kurtulma isteği yol açmaktadır (Koç ve diğ., 2010).

Boyun eğici davranışlar, kültürel değerlerin yüklediği anlamlara göre farklılaşabilmektedir (Atli ve diğ., 2010). Boyun eğici davranışlar, Batı kültüründen çok Doğu kültüründe bireylerarası ilişkilerde daha egemendir. Ağırlıklı olarak Doğu kültürünün egemen olduğu Türkiye’de saygı ile itaatin karıştırıldığı, anne ve babaların çocuklarından, yönetenlerin yönetilenlerden, öğretmenlerin öğrencilerinden, büyüklerin küçüklerden saygı adına boyun eğici davranışlar istedikleri gözlenmektedir (Tümkaya ve diğ., 2011; Özbaş ve diğ., 2012). Boyun eğici davranışa sahip insanlar düşünce ve görüşlerinin çoğunluk ile aynı olmasının sadece bir rastlantı olduğu yanılmasıyla yaşarlar. Toplumdaki uzlaşmayı, sahip oldukları düşüncelerin doğruluğunu ispatlayan bir kanıtı gibi görürler (Koç ve diğ., 2010).

Bu arada birbirine karıştırılma olanağı olduğunu düşünülen kabullenme ve boyun eğme gibi iki farklı kavramı ayırt etmekte yarar görülmektedir. Kanımızca kabullenme ve boyun eğme aynı anlamsal sonuçlara götürecek iki kavram gibi gözükabilir. Ancak duyulara, algılara, deneylere dayanan görgüllüğü kabullenmeyi boyun eğme davranışı ile karıştırmamak gerektiğini vurgulamak gerekmektedir. Bir araştırma (Ortakale, 2008) bu konuda insanların görgül gerçeği kabul ettiğini ve görgül gerçeği kabul etmenin bir boyun eğme olmadığı belirtmektedir.

B-Ortaya Çıkışı

İnsan hem değişen hem de değiştiren bir canlıdır. İnsanın yaşamı, ailesi, inançları, değer yargıları, arkadaş çevresi, ilişkileri, eğitimleri vb. son derece etkilidir (Şahan ve Çınar, 2004). Her bir çevre farklı bir koşulu temsil etmektedir. Koşullara uyum veya uyumsuzluk, benimsenebilecek farklı davranışları ortaya çıkarabilir. Boyun eğici davranış da çoğu zaman içinde bulunulan koşullara aşırı uyum çabası nedeniyle de ortaya çıkabilir (Atli ve diğ., 2010).

Bu konuda yapılan araştırmalar sayılan koşulları destekleyici özelliktedir. Söz gelimi bir araştırma (Hamurcu ve Sargin, 2011), insanın boyun eğici veya baskın yapı özellikleri geliştirip geliştiremeyeceği konusunda, genetik faktörlerin % 18 oranından daha az bir role sahip olduğunu, insanın sosyal etkileşimlerinin ve çevresel koşulların kalımdan çok daha fazla etkili olduğunu belirtmiştir. Diğer bir deyişle boyun eğici davranışın oluşmasında kalıtımın az, daha çok çevresel faktörlerin belirleyici etkisinin bulunduğu söylenilebilir. Ancak boyun eğici davranışın ortaya çıkması konusunda, söz konusu çevresel faktörlerin neler olduğu konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bunların bir kısmı, çocukluk dönemlerinde aile ortamının belirleyici olduğunu; bir kısım görüş de daha çok insanın o an içinde bulunduğu sosyal çevrenin

ve algılarının belirleyici olduğunu ileri sürmüştür. Öte yandan bir araştırma (Tekin ve Filiz, 2008) insanların boyun eğici davranış göstermelerindeki en önemli kaynağın otoriter, disiplinli, denetimli, baskıcı, aşırı kısıtlayıcı anne ve baba tutumları olduğunu belirtmiştir. Aynı konuda diğer bir araştırma (Türkçapar, 1999) çocukların erken yaşlarda tek başına işlev göstermekte yetersiz olduğundan reddedilme veya terk edilme tehlikesi karşısında savunma sisteminin aktive olmasıyla, boyun eğici davranışlar geliştirebileceğini belirtmektedir. Yine benzer bir araştırma (Atli ve diğ., 2010) aynı sonucu destekleyici bilgilere sahiptir. Araştırmaya göre çocukların anne ve babaları tarafından sürekli baskı altında tutulması veya şiddet görmesi, güçlü kişi karşısında boyun eğici davranış göstermesinde belirleyici olabilecektir. Diğer bir araştırma (Özüerman, 1995) bu konuda anne ve babanın tutumunun ders işleyiş sırasında bile belirginleştiğini belirtmektedir. Aynı araştırma bu görüşünü desteklemek için derslerde gürültü yapan öğrencileri yumuşak bir tavır ile uyarınca sonuç alınmadığını, ancak otoriter tavırla söylendiğinde gürültünün bitmesini örnek olarak vermektedir. Bu durumu da ailede alışkın olduğu otoriteye boyun eğme alışkanlığının sürdürülmesi olarak açıklamıştır. Sıralanmaya çalışılan araştırma sonuçları boyun eğici davranışların öğrenilmesi ve pekiştirilmesinde anne ve babaların birinci derecede etkili olduğu düşüncesine yöneltilmektedir (Atli ve diğ., 2010). Ancak, sadece baskının boyun eğici davranışı ortaya çıkarmadığının da belirtilmesinde yarar görülmektedir. Şöyle ki, Türkiye’de “dediklerimizi yaparsan, sana şunu alacağız” vb. yönergeler aracılığıyla anne ve babanın boyun eğiciliği ödüllendirmesi (Ulusoy ve Durmuş, 2011) davranışın güçlenerek pekişmesinde de etken olabilmektedir.

Sosyal psikoloji alanında yapılan araştırmalar, cinsiyetler arasında boyun eğme davranışına ilişkin farklar bulunduğunu göstermiştir (Taşdelen, 2001). Kanımızca, boyun eğici davranışların ortaya çıkmasında etkili olabilecek ve yukarı kısımda belirtilen çevresel koşullardan birisi olarak kabul edilen ve o an içerisinde bulunan çevre içerisinde, cinsiyetler ele alındığında teknoloji ile yakın ilgi sonucu oluşabilecek siber zorbalık, bu etken içerisinde kabul görebilir. Bu konuda yapılan araştırmalar (Yaman ve Peker, 2012; Çetin ve diğ., 2011) siber zorbalığa maruz kalan kızların erkeklere oranla daha çok boyun eğici bir tutum izlediklerini belirtmektedir. Yine bu konuda yapılan diğer bir araştırma (Kapıkıran ve diğ., 2012) boyun eğici davranışların cinsiyet açısından farklılaşabileceğini belirtmiştir. Aynı araştırma babaların kızların boyun eğici, erkeklerin ise uyumsuz davranışlarına dikkat ettiklerini ve bu dikkati, daha sonraki yıllarda kızları boyun eğici, erkeklerin ise uyumsuz davranışlarının oluşmasında bir etken olarak görmüştür.

Başka bir araştırma (Karahana, 2005) güvengenlik düzeyi ile boyun eğici davranışlar arasında bir ilişkinin varlığından söz etmiştir. Güvengenlik düzeyi düşük olan insanların kişilerarası iletişimde yaşadıkları çatışmalar karşısında güçsüz duruma düştüğünü, içe-dönük ve güvensiz bir eğilimle kaçınma veya boyun eğme tepkilerini daha fazla sergilediklerini belirtmiştir. Öte yandan aile geliri ve anne ve babanın öğrenim durumu düşük olan öğrencilerinde boyun eğici davranışta daha fazla bulunduğu gösteren araştırmalar da (Sarica, 2008) bulunmaktadır. Boyun eğici

davranışların ortaya çıkmasında şüphesiz sadece anne ve babanın tutumu veya cinsiyet etkili değildir. Bunların yanı sıra anne ve babanın veya bireyin eğitim düzeyleri, geleneksel otoriter kültüre dayalı baskıcı bir çevrede büyümeleri, din, arkadaşlarının baskıcı kişilik yapıları, grup normları, özlem duydukları yaşama özgü düşüncelerini de saymak yerinde olacaktır. Bu etkenlere bir sınır çizmek insanların davranışlarını sınırlamak olacaktır. Dolayısıyla boyun eğici davranışların oluşmasında ki etkenlerde sınırlandırılacaktır. Bu sınırlılığın son derece geniş olduğunun belirtilmesi açısından, boyun eğici davranışların oluşmasında kaygının bile etken olabileceği yönünde yapılan araştırma sonuçları (Gençdoğan, 2006) ile karşılaşmak olanaklıdır.

Boyun eğme davranışlarının ortaya çıkmasında toplumsal kültürün bulunduğunu belirtmek yukarı kısımda açıklanmaya çalışılan sınır çizmenin zorluğunu destekleyecektir. Şöyle ki geleneksel toplumlarda denetimin fazla olması bireycilik, yarışmacılık yerine boyun eğmeyi özendirir, özellikle erkek egemen toplumlarda kadınların boyun eğici olması ve çevresindekilere kendini adamasının beklenilmesi (Efe, 2007) boyun eğici davranış biçimini pekiştirdiği yönünde bir çıkarım yapmada etken olabilir. Benzer bir araştırma (Erdoğan ve Uçukoğlu, 2011) cinsiyetler arasında ortaya çıkan farklılaşmanın içinde yaşanan kültürel özellikler ile ilişkili olduğu ve geleneksel toplumlarda kadın ve erkekler arasındaki atılganlıkla ilgili farkların daha açık görüldüğünü; neden olarak da bu tür toplumlarda kadınların daha boyun eğici, pasif ve bağımlı olmaları beklenirken, erkeklerin daha bağımsız ve aktif olmalarının beklenmesi olarak açıklamaktadır. Türkiye’de gelenekselliğin karşıtı sayılabilecek, çağcılığın yerleşim yeri olan büyük illerde bile anılan özellikler kendisini gösterebilmektedir. Çağcıl özellikler sergileyen illerde kadınlar eğitim olanaklarına sahip olsalar da geleneksel, boyun eğici rol beklentilerinden kurtulamamaktadırlar (Kızıldere, 2002).

Boyun eğme davranışları kültür temelli yönetim eylemlerinin bir sonucu olarak da tartışılabilir. Şöyle ki, Türkiye’nin yönetim kültüründe, Osmanlı’dan miras alınan pasif toplum geleneğinin sürdürme eğiliminde ki en önemli faktörlerden birisi, otoriter yönelimin baskın rol oynamasıdır. Baskınlık Türk ailelerinin genel bir özelliği olarak belirginleşebilmektedir. Öte yandan bu durum durağan olmaktan çok statiktir. Diğer bir deyişle topluma yeni katılan insanlara da yansıdığı söylenilebilir. Bu yansıma süreklilik içerisinde düşünüldüğünde, üst orunlara gelen her insanın otoriter baskılar uygulaması (Özüerman, 1995) boyun eğme davranışlarının oluşumunu tetikleyeceği düşüncesinin oluşmasında öncülük edebilecektir. Öte yandan otoriter yönetimin ve cezalarının varlığı örgüt üyelerinin bir kısmı üzerinde korku duygusunun oluşmasına ve boyun eğici davranışların yerleşmesine etken de olabilir. Korku. “gönülsüz itaat” davranışına yol açabilir. Korkanlar, itaatkâr ve çalışkan görünmekle birlikte yapabileceklerinin en azını oluşturmaya özel bir çaba harcayabilirler. Ödül ve ceza ortamının arasında ödül alanlar, kısa süreli de olsa takdir edilmişliğin mutluluğunu hissederler. Bu duygu onları otoriter uygulamalara “gönülsüz boyun eğme”ye yöneltebilir (Özgür, 2011).

Boyun eğici davranışların nasıl oluştuğu veya sonuçlarına ilişkin öncü araştırmalar bulunmaktadır. Milgram araştırmaları boyun eğici davranışları ölçme konusunda önemli araştırmalardan birisidir. Bu araştırmanın temelini zarar buyruğu alan bir bireyin, bu buyruğa uyup uymayacağı veya ne dereceye kadar uyacağı oluşturmuştur (Kara, 2009). Milgram araştırmalarına göre, boyun eğici davranışlar şiddetin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu davranış türünün şiddet gösterme ve sistemli bir şiddet uygulama eğilimini artıran bir işlev olarak görülebileceği de ileri sürülmüştür. Öte yandan Milgram “uyma”nın insanı edilgenleştirdiğini, boyun eğen itaatkar bir varlığa dönüştürdüğünü, boyun eğen ve “itaat” eden bir insanın daha fazla şiddet potansiyeli taşıdığını; orunun saygınlığı arttıkça, uyma ve şiddet davranışlarının da o denli artmakta (Kağıtçıbaşı, 1999; Kaya ve diğ., 2004; Özmen, 2009; Kara, 2009; Şensoy ve diğ., 2010) olduğunu ileri sürdüğü savına eklemiştir.

Şiddetin ortaya çıkmasında etkili olabilecek birçok kaynaktan bahsetmek olanaklıdır. Fiziksel ve/veya sözel şiddetin oluşmasında anne ve baba arasındaki ve/veya içinde bulunulan koşullar, kaynaklara birer örnek oluşturabilir. Bunun yanı sıra bir davranış olarak gelişen şiddet, farklı sonuçlar doğurabilir. Şiddet, bireyi şiddete yakınlaştırabileceği gibi benlik saygısında azalma, özgüven yitimi, depresyona yakınlık ve “boyun eğici” bir davranış da oluşturabilir (Kaya ve diğ., 2004; Arslantaş ve diğ., 2012).

C-Özellikleri ve Sonuçları

Boyun eğici davranışların sonuçları, belirli bir örgüt veya bir olay ile sınırlı tutulamaz. Bir araştırma (Hünler ve Gençöz, 2003) boyun eğici davranışların aile yaşantısı üzerinde de etkili olabileceğini belirtmektedir. Aynı araştırma boyun eğici davranışları bulunan insanın “boyun eğmeliyim”, “hayır dememeliyim”, “eğer boyun eğmezsem kötü olur” gibi düşüncelere sahip ise sorunun çözümü yollarından da kaçınabileceğini belirtmektedir. Ayrıca boyun eğme davranışı daha çok kabullenici ve çekimser beden ifadeleri kullanılarak da gösterilir. Genelde utangaç olan insanlarda görülen beden ifadeleri boyun eğme davranışı gösteren insanlarda da görülmektedir. Utangaç insanlar gözlerini ve başlarını aşağıya eğerek, yüzlerini saklayan bir beden duruşu sergilerler. Dikkat edildiğinde boyun eğici davranışlarda da aynı beden ifadeleri görülebilecektir (Atli ve diğ., 2010).

Boyun eğici davranışı olan insanlar amaçlarına ulaşmakta ve gereksinimlerini karşılamakta güçlük çekerler. Bu nedenle boyun eğici davranış gösterenler eksiklik kaygısıyla veya öfkeyle doludurlar (Bavlı, 2009). Boyun eğme davranışı ve duygusuyla dolu insanlar ancak başkalarına hizmet edebilecekleri yerlerde kendilerini rahat hissederler. Bir başkasının buyrukları doğrultusunda yaşayan insan için yalnızca yasa ve kurallar vardır. Bu türdekiler kendilerine büyük coşkuyla başkalarına hizmet edecek bir konum ararlar. Kendilerini boyun eğme durumunda göstermeye önem verirler. Bu durumdaki insanlar yeni davranışları daha uygun bulduklarından değil, belirli kazanımlar sağlayacağı veya cezadan koruyacağı için benimserler ve ancak olası

olumlu sonuçlar buna bağlı olduğu sürece boyun eğmeyi sürdürürler (Koç ve diğ., 2010).

Boyun eğici davranışa sahip olan bir insan kendisini daha az değerli ve önemsiz görmekte, farklı düşüncesini özgürce ifade edememekte ve “hayır” demekte zorlanmaktadır. Aynı şekilde bu insanlar liderlik davranışı gösteremez, kolayca girişimde bulunamaz, kendine güveni düşüktür, sorumluluk almaktan ve değişikliklerden kaçınırlar (Özkan ve Özen, 2008). Özellikle lider ve yönetici konumunda olan ve boyun eğici davranış özellikleri ağır basanlar, çevresindeki yakın kişiler tarafından yönlendirilmeye daha çok uygun olabilmekte, bu da yönetici ve liderlerin vereceği kararlarda yanlış seçim yapmasında etken olabilecektir (Yörük ve Dünder, 2011). Bu insanlar olabileceklerin sorumluluğunu ve reddedilme riskini göze alamadıklarından, tepki verilmesi gereken durumlarda bile suskun kalırlar (Çevik, 2011). Öte yandan boyun eğici davranışların yaygınlık kazanması insanın kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileme yanında, toplumsal yaşamın temel sorunlarını sağlıklı biçimde çözmeye yönelik tutum ve beceri geliştirmesini engelleyecek, toplum ve örgüt lideri olma gücünü ortadan kaldıracak, şiddeti onaylayan ve üreten bir kimlik geliştirme olasılığını artıracaktır (Kaya ve diğ., 2004).

Diğer bir araştırma (Uçankan ve diğ., 2012) benzer sonuçları anne ve babanın tavizkâr tutumları üzerinden açıklama yoluna gitmiştir. Anne veya babadan birine kendini daha yakın hissedilen insanın inatçı, çabuk sinirlenen, kavgacı, sosyal yaşama uyum sağlamakta zorlanabilen, yapılan davranışın doğru olup olmadığını değil, cezadan nasıl kurtulacağını düşünen, içinde çelişki yaşayan, sorumluluklara ve kurallara uymak istememenin sonuçlarını aşırı tepkicilik veya aşırı boyun eğicilik olarak belirtmiştir. Benzer bir araştırma (Herken ve diğ., 1997) yine anne ve baba eksenli davranışlardan olabilecek otoriter, ilgisiz, sevgilerini koşullara bağlama gibi etkenlerin sonuçlarını boyun eğme davranışlarına bağlamıştır. Boyun eğici davranışların bir diğer sonucunu öğrencilerde sınav kaygısını tetikleyicisi olarak yorumlayan (Yıldırım, 2006), sınav kaygısı ve boyun eğme davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyerek, giderilmesi konusunda sosyal destek algısına yönelik araştırmalarda (Şencan, 2009) dikkat çekicidir. Bu özellikler bu tür insanların bir bağımlı kişilik özelliklerine sahip olduğu düşüncesini pekiştirmektedir. Çünkü bağımlı insanlar da boyun eğici, uysal, sessiz, pasif, izin verici oldukları, desteklenme, yönlendirilme gereksinimlerini karşılayamama, eleştirildikleri veya terk edildikleri zaman kaygılı ve saldırgan davranışlar ortaya koymaktadır (Ulusoy ve Durmuş, 2011).

Sıralanmaya çalışılan bu sonuçlara üretkenlik konusunda pasif durumda olmak, kabullenemeyecek durumları bile kabul etme durumunda kalmak, başkaları tarafından suiistimale ve aşağılanmaya açık bir durumda olmak, kendine güven noktası çok düşük olduğu için başkaları olmadan yaşamında kararlar alamamak, sorumluluk almaktan sürekli kaçmak, insanlarla göz iletişiminden uzak kalmanın da (Hamurcu ve Sargın, 2011) belirtilmesi sonuçların son derece geniş olduğunun vurgulanması açısından önemli olacaktır. Sıralanan bu özellikler her ne kadar

benimsenmiş olsa da yöneticiler boyun eğiciliği istenmeyen bir davranış olarak kabul edebilirler. Bu konuda yapılan bir araştırma (Çakmak ve Kara, 2011) yöneticiler tarafından boyun eğiciliğin olumsuz bir benlik algısı olarak değerlendirildiğini belirtmektedir.

III-ARAŞTIRMA

A-Veri Toplama Araçları

1-Demografik Bilgi Formu

Yazınbilim araştırması sonucunda araştırmacılar tarafından oluşturulan ve araştırmaya gönüllü olarak katılan deneklerin bireysel bilgilerini sorgulayan bir formdur. Form kapsamında araştırmaya konusu olan boyun eğici davranışların oluşmasında etkili olabileceği düşünülen bağımsız değişkenler ile ilgili sorular yer almaktadır. Bu kapsamda formda anne ve baba arasındaki sözel ve fiziksel şiddetin varlığı ile deneklerin anket uygulaması sürecine kadar kendilerinin karşı karşıya kaldıkları sözel ve fiziksel şiddetin varlığı sorgulanmış ve deneklerin cinsiyet, okul, aileleri ile ilgili genel demografik özelliklerine de yanıt aranmıştır.

2-Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği

Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği, 1984 yılında Gilbert. Trent ve Allan tarafından oluşturulmuştur (Hünler ve Gençöz, 2003; Koç ve diğ., 2010; Atli ve diğ., 2010; Korkmaz, 2012). Ancak ölçeğin temeli, 1986 yılında Buss ve Craik'in boyun eğici davranışlara yönelik madde örneklerini verdikleri çalışmalara dayanmaktadır. Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği, boyun eğici toplumsal davranışların düzeyini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin maddelerinin sadece sosyal davranışları içermesine dikkat edilmiş, duygu ifadelerine yer vermemeye özen gösterilmiştir. Güvenilirliğine yönelik çalışmalar iç tutarlılığının ve test-tekrar test güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği'nin Türkiye örnekleme üzerinde uyarlanması amacıyla yapılan araştırmada benzer sonuçlar elde edilmiştir (Beştepe ve diğ., 2010; Tümkaya ve diğ., 2011; Arslantaş ve diğ., 2012).

Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği boyun eğici sosyal davranışları değerlendiren, 16 maddeden oluşan, bireyin kendi kendine uygulayabileceği bir ölçektir. Türkçe uyarlaması 1992 yılında yapılmıştır. Her maddede sözü edilen davranışların kişiyi ne kadar iyi tanımladığı sorulmaktadır. Maddeler 1-5 arasında, 5'li Likert tipi puanlama esasına göre değerlendirilmektedir. Ölçekten en düşük 16, en yüksek 80 puan alınabilir. Yüksek puanlar daha fazla boyun eğici davranışa işaret etmektedir (Kaya ve diğ., 2004; Gençdoğan, 2006; Torun ve diğ., 2008; Tekin ve Filiz, 2008; Atli ve diğ., 2010; Tümkaya ve diğ., 2011; Yörük ve Dünder, 2011; Korkmaz, 2012; Arslantaş ve diğ., 2012). Ancak yapılan bu araştırmada testlerde toplam puan yerine, puan ortalaması dikkate alınmıştır. Her öğrencinin aldığı toplam puan madde sayısına bölünmüştür. Ölçeğin iç tutarlılık Cronbach α değeri .89 olarak bulunmuştur. Dört ay ara ile yapılan ikinci uygulama sonucunda ise test tekrar güvenilirlik katsayısı .84 olarak bulunmuştur (Koç ve diğ., 2010; Atli ve diğ., 2010;

Hamurcu ve Sargın, 2011; Korkmaz, 2012). Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach α değeri .72 olarak bulunduğundan 16 maddelik ölçeğin oldukça güvenilir (Akgül ve Çevik, 2005) olduğuna karar verilmiştir.

B-Veri Toplama Araçları İle Elde Olunan Veriler

1-Tanımlayıcı İstatistikler

Araştırma Dumlupınar Üniversitesi'nde 2012-2013 Eğitim ve Öğretim Dönemi içerisinde eğitimlerini sürdüren (MYO ve İİBF) alt, orta ve üst düzey yönetici adayı olacağı beklenen öğrenciler üzerinden gerçekleştirilmiştir. İzleyen kısımda yer alan Tablo 1, 2 ve 3 ankete yanıt veren 643 öğrencinin sosyo-demografik, şiddet faktörleri ve boyun eğici davranış ölçeğine verilen yanıtlara ilişkin frekans dağılımlarını göstermektedir.

Tablo-1-Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Değişkenler	n _i	%	Değişkenler	n _i	%
Cinsiyet			Anne babanın iş durumu		
			Her ikisi de çalışıyor	96	14.9
			Sadece anne	20	3.1
Erkek	269	41.8	Sadece baba	527	82.0
Kız	374	58.2			
Geldiği yerleşim birimi			Annenin işi		
Büyük il	312	48.5	Çalışmıyor	512	79.6
İl	153	23.8	Memur	15	2.3
İlçe	140	21.8	İşçi	60	9.3
Kasaba-köy	38	5.9	Diğerleri	56	8.7
Aile tipi			Babanın işi		
Çekirdek	525	81.6	Çalışmıyor	19	3.0
Geniş	97	15.1	Memur	99	15.4
Parçalanmış	21	3.3	İşçi	221	34.4
			Diğerleri	304	47.3
Annenin eğitim durumu			Ailenizin aylık geliri		
Okuryazar değil ve okur yazar	89	13.8	0-2000	482	75.0
İlkokul	332	51.6	2001-4000	130	20.2
Orta-lise	200	31.1	4001ve üzeri	31	4.8
Ön lisans ve +	22	3.5			
Babanın eğitim durumu			Anne-baba birliktelik		
Okuryazar değil ve okur yazar	28	4.4	Her ikisi sağ ve birlikte	559	86.9
İlkokul	248	38.6	Her ikisi sağ ve ayrı	33	5.1
Orta-lise	288	44.8	Sadece birisi hayatta	51	7.9
Ön lisans ve +	79	12.3			

Tablo-2-Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Şiddet Faktörleri

Değişkenler	ni	%
Arkadaş grubunuzda cinsiyet dağılımı nedir?		
Tamamen erkek	25	3.9
Tamamen bayan	47	7.3
Karışık	571	88.8
Anne-baba arasında sözel şiddet var mıdır?		
Evet	116	18.0
Hayır	527	82.0
Anne-baba arasında fiziksel şiddet var mıdır?		
Evet	16	2.5
Hayır	627	97.5
Şu ana kadarki yaşantınızda sözel şiddete uğradınız mı?		
Evet	312	48.5
Hayır	331	51.5
Şu ana kadarki yaşantınızda fiziksel şiddete uğradınız mı?		
Evet	119	18.5
Hayır	524	81.5
Şu anki yaşantınızda sözel şiddete uğruyor musunuz?		
Evet	79	12.3
Hayır	564	87.7
Şu anki yaşantınızda fiziksel şiddete uğruyor musunuz?		
Evet	8	1.2
Hayır	635	98.8

Tablo-3-Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği

Maddeler	1- Hiç tanımlamıyor	2-Biraz tanımlıyor	3-Oldukça tanımlıyor	4-İyi tanımlıyor	5-Çok iyi tanımlıyor	Ortalama	Standart sapma
1. Belirli bir konu da benim hatam olmasa da, hatalı olduğum söyleniyorsa tatsızlık çıkmasın diye sesimi çıkarmam.	277	168	64	71	63	2.18	1.350
2. Kendim yapmaktan hoşlanmasam da diğer insanlar yapıyor diye, bazı davranışları yaparım.	415	162	27	19	20	1.55	0.940
3. Paranın üstü eksik verilmiş olsa da, sesimi çıkarmadan, oradan uzaklaşıyorum.	470	76	32	26	39	1.58	1.147

4. Başkalarının beni eleştirmesine ve aşağılamasına izin verir, kendimi savunamam.	573	35	12	9	14	1.22	0.745
5. Sevdiğim kişi benden yakınlık istediğinde, o anda içimden gelmese de yakınlık göstermeye çalışırım.	191	178	101	77	96	2.55	1.407
6. Konuşmaya çalışırken birisi lafımı ağızımdan alıp konuşmayı sürdürürse, ben susarım.	248	171	108	53	63	2.24	1.308
7. Küçük hatalarım yüzünden sürekli özür dilerim.	248	207	84	39	65	2.17	1.282
8. Annem/babam benim hakkımda hoş olmayan şeyler söylerken, ben sessizce dinlerim.	207	181	98	79	78	2.44	1.366
9. Arkadaşlarıma kızdığım zaman bu kızgınlığımı onlara söylemem.	265	189	76	41	72	2.17	1.329
10. Arkadaş toplantılarında konuşmaları yönlendirmeyi başkalarına bırakırım.	203	252	113	35	40	2.16	1.117
11. İnsanların benimle konuşurken gözlerimin içine bakmalarından hoşlanırım.	53	71	80	92	347	3.95	1.359
12. Herhangi biri benim için küçük bir iyilikte bile bulursa, içtenlikle ve tekrar tekrar teşekkür ederim.	17	42	89	130	365	4.22	1.077
13. İnsanlarla göz göze gelmekten kaçınırım.	362	141	66	40	34	1.82	1.167
14. Arkadaş toplantılarında, konuyu açan kişi hiçbir zaman ben olmam.	306	190	88	34	25	1.88	1.078
15. İnsanlar ısrarla bana baktıklarında yüzüm kızarır.	260	165	70	65	83	2.29	1.413
16. Birinin davetini geri çevirirken mutlaka hastalık gibi önemli bir bahane bulmaya çalışırım.	285	151	87	49	71	2.18	1.380

C- İstatistiksel Uygulamalar

Bu aşamada boyun eğici davranış eğilimleri üzerinde etkili olan faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla grup sayısına bağlı olarak veri setine bağımsız gruplarda t testi, varyans analizi ve Kruskal-Wallis testleri uygulanmıştır. Araştırma bulguları genel olarak 0.05 anlamlılık düzeyine göre değerlendirilmiştir.

1-Boyun Eğici Davranışlar Üzerinde Şiddet Faktörlerinin Etkisi

İki kategoriden oluşan (evet/hayır) "şiddet faktörlerinin" boyun eğici davranış üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla bağımsız gruplarda t testi uygulanmıştır. Yapılan testler ile şiddet faktörlerinin her biri ele alınarak, bağımsız iki grup arasında

istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığın olup olmadığı araştırılmıştır. İzleyen kısımda yer alan Tablo 4 bu amaçla yapılan analiz bulgularını özetlemektedir.

Tablo -4- incelendiğinde, boyun eğici davranış üzerinde sadece “şu anki yaşantıdaki sözel şiddet” değişkeni istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Bu bulgular doğrultusunda, şu anki yaşantıda sözel şiddet görenlerin daha çok boyun eğici davranış eğiliminde oldukları söylenebilir.

Tablo -4- t Testi

Şiddet değişkenleri	Grup	n _i	\bar{X}	s	t	s.d.	p (iki-yönlü)
Anne-baba arasında sözel şiddet	Evet	116	2.3384	0.60439	1.112	641	0.266
	Hayır	527	2.2763	0.52965			
Anne-baba arasında fiziksel şiddet	Evet	16	2.1914	0.39427	-0.716	641	0.475
	Hayır	627	2.2900	0.54721			
Şu ana kadarki yaşantıda sözel şiddet	Evet	312	2.3227	0.57008	1.595	641	0.111
	Hayır	331	2.2543	0.51671			
Şu ana kadarki yaşantıda fiziksel şiddet	Evet	119	2.3529	0.56077	1.455	641	0.146
	Hayır	524	2.2727	2.27270			
Şu anki yaşantıda sözel şiddet	Evet	79	2.4320	0.63012	2.531	641	0.012*
	Hayır	564	2.2673	0.52821			
Şu anki yaşantıda fiziksel şiddet	Evet	8	2.3281	0.56768	0.212	641	0.832
	Hayır	635	2.2870	0.54406			

* $p<0.05$

2- Boyun Eğici Davranışlar Üzerinde Sosyo-Demografik Faktörlerin Etkisi

İki kategoriden oluşan “cinsiyet” ve “öğrenim görülen okul” sosyo-demografik faktörlerinin boyun eğici davranış üzerindeki etkilerini incelemek için yine bağımsız gruplarda t testi uygulanmıştır. Aşağıda yer alan Tablo 5 bu amaçla yapılan t testine yönelik analiz bulgularını göstermektedir.

Tablo -5- Demografik Değişkenlerin t Testi

Değişkenler	Grup	n _i	\bar{X}	s	t	s.d.	p (iki-yönlü)
Cinsiyet	Erkek	269	2.3836	0.54636	3.839	641	0.000*
	Kız	374	2.2184	0.53224			
Öğrenim görülen okul	MYO	272	2.3224	0.57081	1.393	641	0.164
	İİBF	371	2.2620	0.52262			

* $p<0.05$

Tablo -5- de gösterilen verilere göre, kız ve erkek öğrencilerin tutum puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu ($p<0.05$) ve dolayısıyla boyun eğici davranış üzerinde cinsiyetin etkili bir faktör olduğu ve erkek öğrencilerin daha çok boyun eğici davranış sergiledikleri söylenebilir. Ancak öğrenim görülen okulun ise

boyun eğici davranış üzerinde etkili bir faktör olmadığı Tablo -5- incelendiğinde görülebilecektir ($p>0.05$). Grup sayısı ikiden fazla olan çeşitli sosyo-demografik faktörlerin boyun eğici davranış üzerindeki etkisini incelemek için tek-yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Ancak varyans analizi öncesi normallik ve eşit varyans varsayımlarının geçerliliği araştırılmıştır (Uzgören, 2012). Varsayımların geçerli olması durumunda hipotezler varyans analizi ile geçerli olmaması durumunda parametrik olmayan Kruskal Wallis testi kullanılarak test edilmiştir ve elde edilen sonuçlar Tablo 6 ve 7’de özetlenerek gösterilmiştir.

Tablo -6- Sosyo-Demografik Faktörlerin Varyans Analizi

Değişkenler	Grup	n _i	\bar{X}	s	F	p	Post-hoc testi fark bulunan gruplar
Yerleşim yeri	1.Büyük il	312	2.2107	0.50501	7.014	0.000*	1-4* 2-4* 3-4*
	2.İl	153	2.3288	0.54457			
	3.İlçe	140	2.3286	0.55888			
	4.Kasaba-köy	38	2.6003	0.65897			
Baba eğitim	1. Okur yazar ve değil	28	2.5513	0.58976	4.459	0.004*	1-3* 1-4*
	2. İlkokul	248	2.3402	0.56707			
	3. Orta-lise	288	2.2411	0.51368			
	4. Önlisans ve +	79	2.1978	0.59050			
Anne-baba iş durumu	1. Her ikisi de çalışıyor	96	2.1693	0.50766	2.720	0.067**	1-3**
	2. Sadece anne	20	2.2750	0.50710			
	3. Sadece baba	527	2.3095	0.54973			
Anne iş	1.Çalışmıyor	512	2.3120	0.55418	1.762	0.153	
	2. Memur	15	2.2458	0.35075			
	3. İşçi	60	2.1875	0.54413			
	4. Diğerleri	56	2.1819	0.47183			
Baba iş	1.Çalışmıyor	19	2.2895	0.51379	1.659	0.175	
	2. Memur	99	2.1850	0.53002			
	3. İşçi	221	2.3314	0.55335			
	4. Diğerleri	304	2.2889	0.54141			
Anne baba birliktelik	1. Her ikisi sağ ve birlikte	559	2.2951	0.54372	0.521	0.594	
	2. Her ikisi sağ ve ayrı	33	2.2027	0.44415			
	3. Sadece birisi hayatta	51	2.2598	0.60575			

* $p<0.05$ ve ** $p<0.10$

Tablo 5’den elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, “yerleşim yeri” ve “baba eğitim” değişkenlerinin 0.05’e göre, “anne-baba iş durumu” değişkeninin ise 0.10’a

göre anlamlı olduğu, diğer bir deyişle bu değişkenler yönünden en az iki grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıkların bulunduğu görülmektedir. Ayrıca hangi gruplar arasında farklılıkların olduğu ise Post hoc testlerinden (çoklu karşılaştırma testlerinden) Tukey testi ile araştırılmış olup tablonun son sütununda özetlenmiştir. Bu bulgulara göre kasaba-köy gibi küçük yerleşim yerlerinde yaşayan öğrencilerin boyun eğici davranış puan ortalamasının daha yüksek olduğu, diğer bir deyişle boyun eğici davranış gösterme eğiliminin diğer gruplara göre daha fazla olduğu söylenebilir. Tukey testi sonucuna göre de kasaba-köylerde yaşayan öğrencilerin tutum puan ortalamasının diğer gruplardan istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterdiği tablonun son sütunundan görülebilir.

Elde olunan verilere göre şu çıkarımlarda da bulunmak olanaklıdır. Babanın eğitim düzeyi azaldıkça öğrencinin daha fazla boyun eğici davranış eğilimi göstermektedir. Çoklu karşılaştırma testleri sonucunda babası okuryazar olan ve olmayan öğrencilerin boyun eğici davranış eğiliminin 2. gruptan istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği, ancak 3. ve 4. gruptan farklı olduğu görülmektedir. Anne baba iş durumunun da öğrencilerin boyun eğici davranış eğilimi üzerinde etkili olduğu da söylemek olanaklıdır. Hem anne hem de babası çalışan öğrencilerin boyun eğici davranış puanlarının daha düşük olduğu ve sadece 1. ve 3. gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunduğu söylenebilir. Anne iş, baba iş ve anne-baba birliktelik faktörleri ise boyun eğici davranış eğilimi üzerinde etkili değildir. Diğer bir deyişle ele alınan bu faktörler bakımından gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Tablo -7- Sosyo-Demografik Faktörlerin Kruskal-Wallis Testi

Değişkenler	Grup	n _i	\bar{X}	s	χ^2	P
Anne eğitim	Okur yazar ve değil	89	2.4979	0.63230	23.645	0.000*
	İlkokul	332	2.3142	0.54860		
	Orta-lise	200	2.1506	0.46172		
	Önlisans ve +	22	2.2784	0.47705		
Aile gelir	0-2000	482	2.3135	0.55852	5.887	0.053**
	2001-4000	130	2.1986	0.51659		
	4001 ve +	31	2.2560	0.36847		
Arkadaş grubu	Tamamen erkek	25	2.7750	0.72932	12.874	0.002
	Tamamen bayan	47	2.2660	0.58245		
	Karışık	571	2.2680	0.52211		

*p<0.05 ve **p<0.10

Kruskal-Wallis testine göre oluşturulan Tablo 7'den elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, "anne eğitim" ve "arkadaş grubu" değişkenlerinin 0.05'e göre, "aile gelir" değişkeninin ise 0.10'a göre anlamlı olduğu, diğer bir deyişle bu faktörler yönünden en az iki grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıkların bulunduğu

görülmektedir. Anne eğitim düzeyi ile öğrencilerin boyun eğici davranış puan ortalaması arasında ters yönlü bir ilişki olduğu, diğer bir deyişle annenin eğitim düzeyi azaldıkça, öğrencinin daha fazla boyun eğici davranış eğilimi gösterdiği görülebilir. Düşük gelir düzeyindeki öğrenciler (0-2000), diğer gruplara nazaran daha fazla boyun eğici davranış gösterme eğilimindedir. Arkadaş grubu tamamen erkeklerden oluşan gruptaki öğrenciler, diğer gruptakilere göre daha fazla boyun eğici davranış eğiliminde olduğu da söylenilebilir.

ARAŞTIRMA SONUÇLARI ÜZERİNE TARTIŞMA

Elde edilen veriler değerlendirildiğinde, öğrencilerin boyun eğici davranış eğilimi üzerinde şiddet faktörlerinden ziyade sosyo-demografik faktörlerin daha fazla etkili olduğu görülmektedir. Ancak her ne kadar anket formunda “anne- baba arasında ki fiziksel ve sözel şiddet” ile ankete katılan öğrencilerin “şu ana kadar ki yaşantılarında ve şu an ki yaşantılarında sözel ve fiziksel şiddet” sorgulamalarında yanıtlar genel eğilim ile “hayır” çıkmasına karşın, yinede “şu an ki yaşantılarında sözel şiddet” varlığı ve kabulü istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Cinsiyet açısından yanıtları aranan sorgulamalar temel alındığında, öğrencilerin cinsiyet açısından tutum puanlarının arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Dolayısıyla boyun eğici davranış üzerinde cinsiyetin etkili bir faktör olduğu ve elde olunan veriler, bu anlamda tekrar gözden geçirildiğinde erkek öğrencilerin daha çok boyun eğici davranış sergiledikleri söylenilebilir. Boyun eğicilikte etkili olunabileceği düşünülen ve diğer değişkenler arasında sorgulanan “kasaba-köy” gibi küçük yerleşim yerlerinde yaşayan öğrencilerin boyun eğici davranış puan ortalamaları daha yüksek olduğundan, diğer sorgulanan değişkenlere göre boyun eğici davranış içinde buldukları gözlenmektedir. Babanın eğitim düzeyi azaldıkça, öğrencinin daha fazla boyun eğici davranış eğilimi göstermektedir. Elde olunan verilere uygulanan istatistiksel testler sonucunda babası okuryazar olan ve olmayan öğrencilerin boyun eğici davranış eğiliminin 1. gruptan istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği, ancak 3. ve 4. gruptan farklı olduğu görülmektedir. Anne baba iş durumunun da öğrencilerin boyun eğici davranış eğilimi üzerinde etkili olduğunu da söylemek olanaklıdır. Hem anne hem de babası çalışan öğrencilerin boyun eğici davranış puanlarının daha düşük olduğu ve sadece 1. ve 3. gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. “Aile gelir” faktörünün ise 0.10’a göre anlamlı olduğu, diğer bir deyişle bu faktör yönünden en az iki grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıkların bulunduğu görülmektedir. Düşük gelir düzeyindeki öğrenciler (0-2000), diğer gruplara nazaran daha fazla boyun eğici davranış gösterme eğilimindedir. Anne eğitim düzeyi ile öğrencilerin boyun eğici davranış puan ortalaması arasında ters yönlü bir ilişki olduğu, diğer bir deyişle annenin eğitim düzeyi azaldıkça, öğrencinin daha fazla boyun eğici davranış eğilimi göstermektedir. Arkadaş grubu tamamen erkeklerden oluşan gruptaki öğrenciler, diğer gruptakilere göre daha fazla boyun eğici davranış eğiliminde olduğu da söylenilebilir.

Öğrenim görülen okulun ise boyun eğici davranışlar üzerinde etkili bir faktör olmadığına da elde olunan veriler ışığında söylenilmesi olanaklıdır. Ayrıca anne iş, baba iş ve anne-baba birliktelik faktörleri ise boyun eğici davranış eğilimi üzerinde etkili olmadığına da belirtilmesinde yarar bulunmaktadır. Diğer bir deyişle ele alınan bu faktörler bakımından gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Öğrencilerin BEDO puan ortalaması 36.6 ± 8.7 (veya 2.2875 ± 0.5439) dir. Bu bulgu DPÜ öğrencilerinin önemli düzeyde boyun eğici davranış eğilimi içinde olmadığına sonucuna ulaştırmaktadır.

Yukarı kısımda yöneticilerin boyun eğici davranışlarında etkili olabileceği düşünülen değişkenlerden sadece bir kısmı araştırma içerisinde alınmıştır. Bu ise araştırma için bir kısıt oluşturabilir. Bu değişkenlere bir sınır çizmek insanların etkisi altında kalabilecekleri değişkenlerin sadece bir kısmını oluşturduğunu da belirtmekte yarar görülmektedir. Söz gelimi diğer değişkenler içerisinde aile, toplum, arkadaş ve gruplardan elde olunan kültür, değer yargıları, dini inançlar, örnek aldıkları rol modelleri, siyasi inançları, geçmiş yıllarda olaylar sonucunda elde olunan deneyimler, vb. olduğunu belirtmek de yerinde olacaktır. İnsanlar tutumlarından, benimsedikleri kültürden, aile yaşantılarından, geçmiş deneyimlerinden vb. vazgeçmesi son derece zordur. İnsanlar sayılan değişkenlerin etkisi ile davranış ve sonuçlarından da bağımsız olarak davranması ve karar alması beklenilemez. Araştırma değişkenleri her zaman için insanların genel davranış örüntülerinin şekillenmesinde ön ayak olabilecek gizil bir güce sahiptir. Bundan dolayı yönetici orununda bulunanları da etkisi altında alabileceği ve davranışlarının boyun eğicilik olarak şekillenmesinde ve kabul görmesinde öncülük edebileceği düşüncesine yönlendirmektedir.

KAYNAKÇA

- ARSLANTAŞ, H., ADANA, F., BAĞCI, S., AYVA, E., "Hemşirelik ve Ebelik Öğrencilerinin Klinik Uygulamalarında Karşılaştıkları Şiddetin Boyun Eğici Davranışlar ve Bazı Değişkenlerle İlişkisi", **İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, C.:20, S.:1, 2012, s.43-52.
- AKGÜL, A., ÇEVİK, O, **İstatistiksel Analiz Teknikleri, SPSS'te İşletme Yönetimi Uygulamaları**, İkinci Baskı, Emek Ofset, Ankara, 2005.
- ATLI, A., KAYA A., MACİT, Z. B., "İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Boyun Eğici Davranış Düzeylerinin İncelenmesi", **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S.:11, C.:1, 2010, s.61-79.
- BAVLI, Ö., "Gelişim Çağındaki Sporcuların Atılganlık Düzeyleri İle Yaralanma Durumu İlişkilerinin İncelenmesi", **Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi**, S.:23, C.:1, 2009, s.7-19.
- BEŞTEPE, E., ERBEK, E., SAATÇİOĞLU, Ö., ÖZMEN, H. A., Eradamlar, N., "Psikiyatrik Yardım Talebi Olan, Olmayan ve Boşanma Aşamasındaki Çiftler Arasında Cinsiyet Yönünden Uyum, Problem Çözme Becerisi, Boyun Eğici

- Davranış ve Öfke Tutumunun Karşılaştırılması”, **Nöropsikiyatri Arşivi**, S.:47, 2010, s.15-22.
- ÇAKMAK, Z., KARA, H., “Yöneticilerde Benlik Algılamalarının Belirlenmesi: Sanayi Örgütlerinde Bir Araştırma”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.:30, 2011, s.301-310.
- ÇETİN, B., PEKER, A., EROĞLU, Y., ÇİTEMEL, N., “Siber Zorbalığın ve Mağduriyetin Bir Yordayıcısı Olarak İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar: Ergenler İçin Bir Ön Çalışma”, **International Online Journal of Educational Sciences**, S.:3, C.:3, 2011, s.1064-1080.
- ÇEVİK, S. A., “Atılganlık ve Kadın”, **Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi**, S.:1, C.:4, 2011, s.141-147.
- EFE, Ş. Y., “Hemşirelikte Atılganlık”, **Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, S.:10, C.:3, 2007, s.69-75.
- ERDOĞAN, Ö., UÇUKOĞLU, H., “İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumu Algıları İle Atılganlık ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Düzeyleri Arasındaki İlişkiler”, **Kastamonu Eğitim Dergisi**, S.:19, C.:1, 2011, s.51-72.
- ERÖZKAN, A., “Üniversite Öğrencilerinin Reddedilme Duyarlılıkları İle Sosyal Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.:17, 2007, s.225-240.
- GENÇDOĞAN, B., “Lise Öğrencilerinin Sınav Kaygısı İle Boyun Eğicilik Düzeyleri ve Sosyal Destek Algısı Arasındaki İlişkiler”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.:7, C.:1, 2006, s.153-164.
- HAMURCU, H., SARGIN, N., “Lise Öğrencilerinin Boyun Eğme Davranışları İle Psikolojik İhtiyaçları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.:31, C.:2, 2011, s.171-187.
- HERKEN H, ÖZKAN İ, KAYA N, TURAN M, AŞKIN R., “Gençlerdeki Sigara Kullanma Davranışında Anne Babanın Tutumunun ve Sosyo Kültürel Düzeylerinin Etkisi”, **VI. Anadolu Psikiyatri Günleri, Bilimsel Çalışmalar**, 1997, www.aile.selcuk.edu.tr, 17.12.2012.
- HÜNLER, O. S., GENÇÖZ, T., “Boyun Eğici Davranışlar ve Evlilik Doyumu İlişkisi: Algılanan Evlilik Problemleri Çözümünün Rolü”, **Türk Psikolojisi Dergisi**, S.:18, 2003, s.99-108.
- KABASAKAL, K., **Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlar ve Şiddet İlişkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2007.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç., **Yeni İnsan ve İnsanlar**, 10. Baskı, Evrim Yayınevi, İstanbul, 1999.

- KAPIKIRAN, N. A., İVRENDİ, A. B., ADAK, A., “Okul Öncesi Çocuklarında Sosyal Beceri: Durum Saptaması”, pau.edu.tr, 2012.
- KARA, H., **Yönetim Biliminin Düşünce İzleri**, Üçmart Basım Merkezi, Kütahya, 2009.
- KARAHAN, T. F., “Bir İletişim ve Çatışma Çözme Beceri Eğitimi Programı’nın Üniversite Öğrencilerinin Güvengenlik Düzeylerine Etkisi”, **Eğitim Fakültesi Dergisi**, S.:15, C.:2, 2005, s.217-230.
- KAYA, M., GÜNEŞ, G., KAYA, B., PEHLİVAN, E., “Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlar ve Şiddetle İlişkisi”, **Anadolu Psikiyatri Dergisi**, S.:5, 2004, s.5-10.
- KIRIMLIOĞLU, H., “Türkiye 13 Yaş Altı Badminton Şampiyonasına Katılan Sporcu Öğrenciler İle Sporcu Olmayan Öğrencilerin Atılganlık Düzeylerinin Karşılaştırılması”, **Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi**, S.:10, C.:2, 2008, s.1-9.
- KIZILDERE, N., Kadınların Oy Verme Davranışlarını Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler: Kadın Seçmenler Üzerine Bir Araştırma (Isparta Uygulaması), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2002.
- KOÇ, M., BAYRAKTAR, B., ÇOLAK, T. S., “Üniversite Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, **Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.:28, C.:1 2010, s.257-280.
- KORKMAZ, N. E., “Tanrı’ya Bağlanma ve Psikolojik İyi Olma”, **Toplum Bilimleri Dergisi**, S.:6, C.:12, 2012, s.95-112.
- ORTAKALE, M.Y., Akılcı Davranış Eğitimi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2008.
- ÖZBAŞ, A. A., ASLIHAN, S., ÇOŞAR, B., “Üniversite Sınavına Hazırlanan Öğrencilerde Sınav Öncesi Anksiyete Düzeyi İle Erken Dönem Uyumsuz Şema İlişkilerinin İncelenmesi”, **Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi**, S.:1, 2012, s.81-89.
- ÖZGÜR, B., “Yönetim Tarzları ve Etkileri”, **Maliye Dergisi**, S.:161, 2011, s.215-230.
- ÖZKAN, İ. A., ÖZEN, A., “Öğrenci Hemşirelerde Boyun Eğici Davranışlar ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki”, **TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni**, S.:7, C.:1, 2008, s.53-58.
- ÖZMEN, H. İ., Liderlik Davranışını Etkileyen Toplumsal Normların Analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2009.
- ÖZÜERMAN, T., “Değişim Sürecinde Aile; Toplumsal Katılım ve Demokratik Değerler”, **Aile Kurultayı, 16-18 Kasım 1994**, Birinci Kitap, Ankara, 1995.

- PEKER, A., EROĞLU, Y., ÇİTEMEL, N., “Boyun Eğici Davranışlar İle Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkide Cinsiyetin Aracılığının İncelenmesi”, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, S.:1, C.:9, 2012, s.205-221.
- SARICA, A. K., Sosyal Beceri Programının Ergenlerin Saldırganlık Düzeyine Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, 2008.
- ŞAHAN, H., ÇINAR, V., “Kitle İletişim Araçlarının Spor Kamuoyu Üzerine Etkisi”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.:12, 2004, s.313-321.
- ŞENCAN, B., Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyi İle Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2009.
- ŞENSOY, B. Ö., KAYACI, G., GÜLÜM, Z., GÜRSEL, B., DEMİROK, İ., “Tanımlarla Politikleşen Psikoloji: Öznellik ve Politığın Psikolojikleştirilmesi”, **Eleştirel Psikoloji Bülteni**, S.:3-4, 2010, s.69-74.
- TAŞDELEN, A., “Öğretmen Adaylarının Bazı Psiko Sosyal Değişkenlere Göre Karar Verme Stilleri”, **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S.:10, 2001, s.40-52.
- TEKİN, M., FİLİZ, K., “Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarının Antrenörlük Eğitimi ve Spor Yöneticiliği Bölümlerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Umutsuzluk ve Boyun Eğici Davranış Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi”, **Sportre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, S.:6, C.:1, 2008, s.27-37.
- TORUN, S., ARSLAN, S., NAZİK, E., AKBAŞ, M., YALÇIN, S. Ö., “Hemşirelik Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Boyun Eğici Davranışlarının İncelenmesi”, **Cumhuriyet Tıp Dergisi**, S.:34, 2012, s.399-404.
- TÜMKAYA, S., ÇELİK, M., AYBEK, B., (2011), “Lise Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışlar, Otomatik Düşünceler, Umutsuzluk ve Yaşam Doyumunun İncelenmesi”, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.:20, C.:2, 2011, s.77-94.
- TÜRKÇAPAR, H., IŞIK, B., “Borderline Kişilik Bozukluğu”, **Psikiyatri Dünyası**, S.:4, 2000, s.44-49.
- TÜRKÇAPAR, M. H., “Sosyal Fobinin Psikolojik Kuramı”, **Klinik Psikiyatri**, S.:2, 1999, s.247-253.
- UÇANKAN, S., LAÇIN, S., ÇANGA, D., “Anne-Baba, Aile Tutumları (14-18 Yaş)”, içinde; Cürebal, F., Özben, G. Ç., (ed.), **Anne-Baba, Veli, Aile Eğitimi ve Rehberliği**, S.:32, 2012, s.105-106.

-
- ULUSOY, Y., DURMUŞ, E., “Kişilerarası Bağımlılık Eğiliminin Beş Faktör Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi”, **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S.:12, C.:2, 2011, s.1-21.
- UZGÖREN, N., **Bilimsel Araştırmalarda Kullanılan Temel İstatistiksel Yöntemler ve SPSS Uygulamaları**, Ekin Yayınevi, Bursa, 2012.
- YAMAN, E., PEKER, A., “Ergenlerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyete İlişkin Algıları”, **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.:11, C.:3, 2012, s.819-833.
- YILDIRIM, İ., “Akademik Başarının Yordayıcısı Olarak Gündelik Sıkıntılar ve Sosyal Destek”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S.:30, 2006, s.258-267.
- YÖRÜK, D., DÜNDAR, S., “Türkiye’deki Yerel Yöneticilerin Benimsedikleri Liderlik Tarzlarına Göre Boyun Eğici Davranışlarının İncelenmesi”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, S.:25, C.:1,, 2011, s.93-106.